

ขบวนการจัดตั้งกับความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้:
แรงจูงใจ การขับเคลื่อน และแนวทางแก้ไข

**Organized Movements and Violence in Thailand's Southern Border Provinces:
Push and Pull Factors, its Operations, and Possible Solutions**

ปณิธาน วัฒนายากร (Panitan Wattanayagorn)

รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Ph.D., Associate Professor Department of International Relations, Faculty of Political Science,

Chulalongkorn University

E-mail: panitan.w@gmail.com

Received: 15 September 2021

Revised: 19 September 2021

Accepted: 20 September 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีสมมติฐานว่ามีขบวนการที่จัดตั้งขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เข้าไปเกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เกิดขึ้น ถึงแม้ว่าขบวนการดังกล่าว จะไม่ได้เปิดเผยตัวตนอย่างชัดเจน แต่ก็ได้มีการจัดตั้งและดำเนินการอย่างเป็นระบบ ในรูปแบบขององค์กรลับที่มีเครือข่าย และมีสมาชิกของขบวนการเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความรุนแรงในบางพื้นที่ และในบางลักษณะ โดยมีทั้งผู้ลงมือกระทำ ผู้สนับสนุน ส่งเสริม และในบางครั้ง ก็เป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรงอีกด้วย

บทความนี้อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารทางการและไม่ทางการ จากการสัมภาษณ์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ และสรุปว่า ในการศึกษาสาเหตุของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ไม่ควรมองข้ามการมีอยู่และเข้าไปเกี่ยวข้องกับความรุนแรงของขบวนการจัดตั้งต่างๆ เช่น Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani (BRN) หรือบีอาร์เอ็น และอื่นๆ และมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาโครงสร้าง บทบาท และความเกี่ยวข้องกับความรุนแรงของขบวนการต่างๆ ดังกล่าวเหล่านั้นให้มากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งในเรื่องปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้และในเรื่องความรุนแรง อันจะนำไปสู่แนวทางใหม่ที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

คำสำคัญ: สามจังหวัดชายแดนภาคใต้, ความรุนแรง, การเคลื่อนไหว, ขบวนการจัดตั้ง ปีอาร์เอ็น

Abstract

This article analyzes the relationship between an organized movement and violent incidents in the southern border provinces of Thailand. It contends that there are movements that are systematically organized and involves in certain types of violent activities in the areas. Based on in-depth interviews with individuals, document research, workshops, seminars, and facts collected from violent incidents, the findings support the argument above that there is an organized movement, with its members involving in violent activities. It also discovers that members of the movement are victims of violence as well in certain circumstances.

The article points out that there is a need to further study the role and activities of a number of movements in Thailand's southern border provinces, in particular the Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani (BRN). It argues that a better understanding of those movements-in terms of push and pull factors, their operations, and supports-will lead to a more comprehensive solution to the conflicts.

Keywords: Thailand's Southern border provinces, Violence, Movement, Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani, BRN

สภาพปัญหาความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

หากกำหนดว่า “ความรุนแรง”^{*} (United Nations, 2020) คือการกระทำที่สูญเสียชีวิต บาดเจ็บ และสูญเสียทรัพย์สิน เหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ก็มีมาอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับประวัติศาสตร์การสร้างรัฐสร้างชาติ** หากนับตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันเป็น

* นิยามของ “ความรุนแรง” ขึ้นอยู่กับบริบทของสถานการณ์ พื้นที่ และมีการเปลี่ยนแปลงความหมายของการกระทำที่เป็นความรุนแรงอยู่ตลอดเวลา ในบทความนี้จะกล่าวถึงความรุนแรงที่มีการนำเสนอโดยทั่วไป และเห็นเป็นที่ประจักษ์ ได้แก่ การสูญเสียชีวิต บาดเจ็บ และสูญเสียทรัพย์สิน ซึ่งเกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ได้หมายถึงว่ามีเหตุความรุนแรงอื่น ๆ เกิดขึ้นนอกเหนือจากเหตุการณ์ที่กล่าวถึงนี้

** เมื่อกล่าวถึงจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในบทความนี้หมายถึง 3 จังหวัด คือ ยะลา นราธิวาส ปัตตานี และสงขลา (4 อำเภอ คือ อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอเทพา อำเภोजะนะ และอำเภอนาทวี) นอกจากนี้ จะมีการกล่าวถึงจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่หมายถึง จังหวัดชายแดนภาคใต้ 5 จังหวัด (รวมสตูล) หรือ 4 จังหวัด คือ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และ สงขลา เป็นต้น

เวลากว่า 17 ปีแล้ว ความรุนแรงดังกล่าวได้ปะทุขึ้นมาอย่างรุนแรง ดังจะเห็นได้จากสถิติของเหตุการณ์ ความรุนแรงรวมกว่า 19,940 เหตุการณ์ (เฉลี่ยมากกว่าวันละ 3 เหตุการณ์) ซึ่งเป็นการสูญเสียชีวิตของผู้คน รวมกว่า 4,109 ราย เป็นทหาร 598 ราย ตำรวจ 400 ราย ผู้นำท้องถิ่น 247 ราย ครู 109 ราย ผู้นำศาสนา 23 ราย เจ้าหน้าที่รถไฟ 5 ราย และประชาชนทั่วไปมากที่สุดกว่า 2,672 ราย (สำนักข่าวอิศรา, 2564) หรือคิดเป็น ตัวเลขการเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความรุนแรง ที่อัตรา 12 รายต่อประชากรแสนคนต่อปีนี้ แต่ก็ยังน้อยกว่า การเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรในประเทศไทยที่อยู่ที่อัตรา 32.7 คนต่อประชากรแสนคนต่อปี (อาคม รรวมสุวรรณ, 2564) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบความสูญเสียจากความรุนแรงที่เกิดขึ้น ในพื้นที่จังหวัดชายแดน ภาคใต้ กับคดีฆาตกรรมในประเทศไทยแล้ว ความสูญเสียต่อชีวิตในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น มากกว่าทั้งประเทศถึง 3.7 เท่า* (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2563, หน้า 14) ตัวเลขดังกล่าวถือเป็นตัวเลขที่สูง และเป็นปัญหาความมั่นคงที่สำคัญของประเทศ**

หากพิจารณาถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นในแต่ละปี ก็จะพบว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้น เช่น การยิงปะทะ ลอบวางระเบิด การดักฆ่าทำร้าย หรือกระทำอย่างโจ่งแจ้ง มีจำนวนที่มากระหว่างปี พ.ศ. 2547-2550 เช่น จำนวนเหตุรุนแรงเกิดขึ้นมากที่สุดในปี พ.ศ. 2550 ที่ประมาณ 2,475 เหตุการณ์ ซึ่งเป็นการทวีความรุนแรงมากขึ้นจาก 3 ปีก่อนหน้า คือ พ.ศ. 2547 เกิดเหตุจำนวน 1,154 เหตุการณ์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 เกิดขึ้นจำนวน 2,078 เหตุการณ์ และในปี พ.ศ. 2549 จำนวน 1,934 เหตุการณ์ ตามลำดับ แต่หลังจากปี พ.ศ. 2550 เป็นที่น่าสังเกตว่าเหตุการณ์รุนแรงลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นจุดเริ่มใช้บังคับกฎหมายพิเศษและปฏิบัติการพิเศษ เช่น (พ.ร.ก. ลูกเงิน กฎหมายฟอกเงิน) จนมาถึงปี พ.ศ. 2558 ที่เหตุรุนแรงลดลงต่ำกว่า 1,000 เหตุการณ์ต่อปี จนกระทั่งในห้วง 5 ปีก่อนหน้านี้ มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นไม่ถึงปีละ 500 เหตุการณ์ และในปี พ.ศ. 2563 มีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้น 188 เหตุการณ์ (สำนักข่าวอิศรา, 2564)

เมื่อพิจารณาจากงบประมาณจำนวนมากที่ถูกทุ่มลงไปเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในห้วง 17 ปีกว่า 3 แสนล้านบาท (ปกรณ์ พึ่งเนตร, 2550; Southern News Center, 2020) ผ่านหน่วยงานภาครัฐและองค์กรต่างๆ กว่า 50 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในพื้นที่และทั้งในส่วนกลาง โดยมีแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่สร้างขึ้นเป็นพิเศษจำนวนมากในหลายด้าน ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม แต่เป็นการยากที่จะวัดได้ว่า โครงการทั้งหมดเหล่านั้น ส่งผลดีต่อการลดปัญหาความรุนแรงมากน้อย

* อัตราส่วนคดีฆาตกรรมของประเทศไทยอยู่ที่ 3.26 ราย/ ประชากรแสนคน/ปี (พ.ศ. 2559) ในขณะที่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ที่ประมาณ 12 ราย/ ประชากรแสนคน/ปี (คำนวณจากประชากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ประมาณ 2 ล้านคน มีผู้เสียชีวิตเฉลี่ยปีละ 241 คน หรือคิดเป็น 12 ราย/ ประชากรแสนคน/ปี)

** มีการรวบรวมสถิติจำนวนผู้เสียชีวิตในพื้นที่ จชต. ที่แตกต่างกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน จากรายงานจากฐานข้อมูลของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Watch Database) นั้นพบว่าเหตุการณ์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 จนถึงเดือนมิถุนายน 2562 มีจำนวนเหตุการณ์ 20,323 เหตุการณ์ มีผู้เสียชีวิต 6,997 ราย และผู้ได้รับบาดเจ็บ 13,143 ราย

อย่างไร เนื่องจากที่ผ่าน ไม่ได้มีตัวชี้วัดของแต่ละโครงการ แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จต่อการลดความรุนแรงในภาพรวมอย่างละเอียด ในอนาคต หากสามารถใช้ตัวชี้วัดร่วมในยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรง ในพื้นที่ภาคใต้ได้ ก็อาจจะประเมินความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในเรื่องความรุนแรงได้ง่ายขึ้น

รัฐกับสาเหตุความรุนแรง

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ถูกศึกษา ค้นคว้าและวิจัยเป็นจำนวนพอสมควร โดยเฉพาะในแนวทางเรื่องการสร้างรัฐสร้างชาติและการดำเนินการในการรักษาความมั่นคงและการพัฒนาของรัฐ (Helbardt, Sascha, 2015; Rungrawee Chalermripinyorat, 2021, pp. 1-32; Aurel Croissant, 2005, pp. 21-43) ปัจจัยเรื่องการแบ่งแยกดินแดน อุดมการณ์ทางการเมือง ความแตกต่างและขัดแย้งในเรื่อง ชาติพันธุ์ ตลอดจนการประพุดติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น ความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียม ปัญหายาเสพติด และปัญหาอื่นๆ รวมทั้งการแทรกแซงจากต่างประเทศ ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นปัจจัยอธิบายถึงสาเหตุของความรุนแรงดังกล่าว เช่น

มารค ตามไท (ม.ป.ป.) ศึกษาเรื่องคุณค่าที่อาจเป็นสาเหตุในการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่ โดยการศึกษาสัมภาษณ์ชาว “ปาตานี” ที่สนับสนุนเอกราชกว่า 1,000 คน ซึ่งทำให้ทราบถึงสิ่งที่อยู่ในจิตใจของคนในพื้นที่ที่เรียกว่าคุณค่านั้นคืออะไร โดยหวังว่าเมื่อทราบลักษณะของคุณค่านั้นแล้ว จะสามารถรักษาหรือบริหารจัดการกับคุณค่านั้นได้ ซึ่งก็จะลดความรุนแรงและนำสันติสุขมาสู่คนในพื้นที่ได้ โดยการศึกษาพบว่าเหตุผลที่ชาวปาตานีดังกล่าวให้คุณค่ากับ (1) ความเป็นเจ้าของดินแดน (2) การที่จะได้อนาคตที่ปรารถนา (3) การเป็นพันธมิตรทางศาสนา และ (4) การจัดการกับความขัดแย้งกับรัฐไทย โดยเห็นว่าปัจจัยที่ (1) (2) และ (3) เป็นคุณค่าที่เรียกกันว่า “คุณค่าศักดิ์สิทธิ์” ซึ่งเป็นคุณค่าที่แลกเปลี่ยนกับอย่างอื่นไม่ได้ และจะเกิดปฏิกิริยาทางลบถ้ามีความพยายามจะโน้มน้าวให้ยอมรับคุณค่าอื่นส่วนปัจจัยที่ (4) นั้น เป็นคุณค่าที่เปลี่ยนแปลงได้ หากรัฐไทยเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติ หรือเปลี่ยนนโยบายบางอย่างให้เหมาะสม งานวิจัยนี้สรุปว่า รัฐไทยควรเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้คนปาตานีถกกันเองอย่างเปิดเผยและกว้างขวางเกี่ยวกับอนาคตของปาตานีว่าจะเดินตามเส้นทางเอกราชหรือไม่ด้วยความมีวุฒิภาวะและใจกว้างปรารถนาดีต่อทุกคน

พันเอก บุญเอื้อ บุญฤทธิ์ (2556) ศึกษาปัจจัยสนับสนุนความรุนแรงของบุคคลที่ก่อเหตุ โดยวิเคราะห์สาเหตุการก่อความไม่สงบกับอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ และปัญหาการก่อความไม่สงบกับพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐในช่วงปี 2556 ด้วยการสัมภาษณ์คน 5 กลุ่ม คือ 1) นักการเมือง 2) ผู้บริหารระดับสูง 3) อดีตผู้ก่อความไม่สงบ 4) นักวิชาการ และ 5) ผู้นำตามธรรมชาติในพื้นที่ รวม 37 คน มีข้อสรุปของสาเหตุในด้านต่างๆ เช่น ด้านอัตลักษณ์ความแตกต่างด้าน เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ภาษา ของคนใน

พื้นที่กับคนส่วนใหญ่ของประเทศ ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาระหว่างรัฐสยามกับรัฐปาดานีในอดีต ด้านความยุติธรรม ที่คนในพื้นที่คิดว่าได้ได้รับมายาวนานนับศตวรรษ รวมถึงการดำเนินนโยบายบางอย่างของรัฐที่ขัดต่อวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ด้านพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐบางคนที่ใช้อำนาจไปในทางที่ผิดหรือเกินขอบเขต และมีข้อเสนอแนะทางด้านนโยบาย โดยรัฐควรใช้ไม้อ่อนมากกว่าใช้ไม้แข็ง ควรพัฒนาระบบการข่าวกรองอย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีการประชาสัมพันธ์ต่อกลุ่มเป้าหมายตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่อง เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวทางความเป็นพี่น้องกันตามแนวทางมุสลิม นอกจากนี้ ยังเสนอว่าเจ้าหน้าที่รัฐทุกหน่วยงานควรทำงานไปในทิศทางเดียวกัน และอยู่บนแนวทางสันติวิธีและมีความยุติธรรม โดยมีการประเมินผลของคนในพื้นที่ที่เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และสุดท้ายควรใช้ตัวแบบการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตที่ประเทศไทยเคยมีประสบการณ์มาแล้วนำมาประยุกต์เพื่อแก้ปัญหาต่อไป

รอมฎอน บันจอร์ (2563) ศึกษาความขัดแย้งและความไม่สำเร็จในการเจรจาพูดคุยหาทางออกในรอบ 15 ปี (พ.ศ. 2517–2561) โดยยกปัจจัยเรื่องการเมืองของความขัดแย้งชายแดนใต้/ ปาดานีและทางออกทางการเมืองมาศึกษา และพบว่า การพูดคุยและถกเถียงกันเกี่ยวกับทางเลือกในเชิงนโยบาย ได้สะท้อนให้เห็นพลวัตของความขัดแย้งในมิติทางการเมืองของการกำหนดชะตากรรมตนเองของคนในพื้นที่ และพัฒนาการในหลายปีที่ผ่านมา นั้นไม่เพียงแต่ฉายภาพให้เห็นถึงความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างรัฐบาลไทยกับขบวนการต่อสู้เท่านั้น หากแต่สะท้อนให้เห็นพัฒนาการของความขัดแย้งภายในของแต่ละฝ่ายอีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั้งภาครัฐและฝ่ายตรงข้ามกับภาครัฐไทยมีปัจจัยที่มีลักษณะองค์กรด้วย

งานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้เราทราบถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดความรุนแรงในภาพรวม แต่ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงขบวนการจัดตั้งที่มีลักษณะเป็นองค์กรมากนัก ซึ่งขบวนการเหล่านี้มีสมาชิกที่อาจเกี่ยวข้องหรือใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือเพื่อหล่อเลี้ยงสถานการณ์และมุ่งสู่เป้าหมายทางอุดมการณ์ทางการเมืองหรืออย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างแตกต่างกัน นอกจากนี้ คำอธิบายถึงความไม่ลงรอยกันหรือความขัดแย้งในการสร้างประวัติศาสตร์ร่วมกัน หรือ Narrative ของภาครัฐไทยและฝ่ายผู้เห็นต่างในการศึกษาวิจัยเหล่านั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ยอมรับกันว่าควรได้รับการแก้ไข แต่ก็ไม่ใช่ปัจจัยขับเคลื่อนในการสร้างความรุนแรงของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่กระทำความรุนแรงขึ้นจริง การศึกษาประวัติของความไม่ลงรอยกันมาตั้งแต่อดีตระหว่างผู้คนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีตกับภาครัฐของไทยในปัจจุบัน ถูกสังเกตว่ามีการนำมาใช้เป็นเครื่องมือหรือการสร้าง narrative ในการความขัดแย้งเพิ่มขึ้นได้เช่นกัน เช่น การศึกษาวิจัยของ ศศ.ดร.อรอนงค์ ทิพย์พิมล เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของปาดานี (อรอนงค์ ทิพย์พิมล, 2563) ที่แสดงให้เห็นความขัดแย้งในการสร้างเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่อาจเป็นสาเหตุของความขัดแย้งและการสร้างความรุนแรงและไม่สงบในพื้นที่ต่อมา โดยชี้ให้เห็นสิ่งที่ไม่สามารถตกลงกันได้ระหว่างภาครัฐของไทยและกลุ่มขบวนการที่อยู่ตรงข้ามตั้งแต่ความสัมพันธ์ระหว่างปาดานีกับสยามตั้งแต่กำเนิดและสถานะของรัฐ

ปัตตานี สนธิสัญญาตกลงเขตแดนระหว่างสยามกับอังกฤษ ปี พ.ศ. 2452 (ค.ศ. 1909) รัฐนิยมสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม กรณีหะยีสุหลง เหตุการณ์ที่คุงงูอู ขบวนการแบ่งแยกดินแดน และเหตุการณ์ที่สะพานกอตอ และการประท้วงที่มีสยิดกลางปัตตานี พ.ศ. 2518-2519 (ค.ศ. 1975-1976) โดยแสดงให้เห็นความชอบธรรมของฝ่ายหนึ่งและไม่ชอบธรรมของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรุนแรง

ในเรื่องของความรุนแรง สิ่งหนึ่งที่จะต้องทำความเข้าใจก็คือ มีความแตกต่างกันระหว่างสาเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรง กับการไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการใช้ความรุนแรง แม้ว่านำไปสู่ผลลัพธ์คือความรุนแรงเหมือนกันก็ตาม มีการศึกษาวิจัยที่มุ่งสู่การจัดตั้งเหตุในการก่อเหตุรุนแรงโดยตรงของขบวนการจัดตั้ง โดยให้มีที่ลงอย่างสวยงาม ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับว่า มีขบวนการจัดตั้งที่ไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการใช้ความรุนแรงกับภาครัฐ เช่น การศึกษาวิจัยของ ผศ.สุทธิชัย งามชื่นสุวรรณ เรื่อง การศึกษากลไกทางกฎหมายเพื่อการกลับคืนสู่สังคมของกองกำลังติดอาวุธในจังหวัดชายแดนใต้ผ่านการศึกษาเปรียบเทียบกับกลไกของอาละห์และมินดาเนา (สุทธิชัย งามชื่นสุวรรณ, 2563) โดยแสดงให้เห็นว่ากลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดน ซึ่งประกอบด้วยกองกำลังที่ติดอาวุธและใช้อาวุธสร้างความรุนแรงนั้นมีเป้าหมาย ดังนั้น จะต้องมีการจัดการที่ประกอบด้วยกระบวนการการวางอาวุธ การปลดประจำการ และการกลับเข้าสู่สังคม เพื่อให้กองกำลังติดอาวุธที่ถูกขึ้นมามีต่อผู้กับรัฐบาลสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ในวันที่ความขัดแย้งยุติลง ซึ่งเป็นการศึกษาที่ยอมรับว่ามีกลุ่มขบวนการใช้ความรุนแรงที่เป็นสาเหตุและจะต้องเตรียมทางออกไว้ให้เหมาะสม

โดยสรุป การศึกษาวิจัยถึงสาเหตุและปัจจัยในการเกิดความรุนแรงในภาคใต้ นั้น กล่าวถึงการมีอยู่และลักษณะของขบวนการจัดตั้งที่อาจจะเกี่ยวข้องกับการก่อเหตุรุนแรงน้อย แต่ก็ไม่มากนัก ในเอกสารทางการไทย ก็ไม่ได้กล่าวถึงการมีอยู่หรือการดำเนินการของขบวนการจัดตั้งต่างๆ โดยตรง ซึ่งอาจเป็นเหตุผลทางด้านยุทธศาสตร์หรือนโยบายที่จะไม่ยกระดับความสำคัญก็ตาม เช่น ยุทธศาสตร์กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2560-2564 ได้มีการกล่าวถึงสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยให้คำอธิบายเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาความรุนแรงในภูมิภาคนี้ว่ามีต้นตอมาจากปัญหาด้านการเมืองในเรื่องการบิดเบือนประวัติศาสตร์ทางอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มาลาเยและประวัติศาสตร์ปัตตานี ปัญหาเศรษฐกิจ ในเรื่องการขาดความรู้ การขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการขาดความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ปัญหาสังคมและวัฒนธรรมในเรื่องความไม่ไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับประชาชน หรือระหว่างประชาชนกันเอง และเรื่องปัญหาหาเสพติด ความขัดแย้งในกระบวนการยุติธรรมในเรื่องการแบ่งแยกดินแดนที่รัฐบาลในทุกยุคทุกสมัยตีความว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงระดับชาติ เมื่อฝั่งรัฐบาลตีความเช่นนี้ทำให้ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 แผนแม่บท 23 แผน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558-2564 (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2559) เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการปืออาร์เอ็น (Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani) กับความรุนแรง

หากตั้งสมมติฐานว่าในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีขบวนการจัดตั้งซึ่งมีลักษณะเป็นองค์กรแล้ว การวิเคราะห์หาคำตอบก็จำเป็นที่จะต้องสอบถามและพูดคุยกับคนที่อ้างว่าอยู่ในขบวนการ หรือเคยร่วมอยู่ในขบวนการ ตลอดจนจะต้องพิจารณาจากหลักฐานอื่นๆ เชิงประจักษ์ รวมทั้งการประเมินจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว โดยพิจารณาถึงการจัดตั้งในลักษณะองค์กร ว่ามีการวางโครงสร้าง มีการบริหารจัดการ มีการแบ่งหน้าที่กันทำในระดับต่างๆ มีบทบาทในด้านการเมือง เศรษฐกิจ การเงิน การทหาร การต่างประเทศ และประชาสัมพันธ์ หรือไม่และอย่างไร รวมทั้งมีการคัดเลือกและฝึกฝนบุคคลเพื่อก่อเหตุรุนแรง หรืออาศัยสถานการณ์หล่อเลี้ยงขับเคลื่อนอุดมการณ์ของขบวนการหรือไม่และอย่างไร พลวัตของความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงจะเป็นที่เข้าใจกันมากขึ้น

ถึงแม้ว่าจะมีข้อมูล เอกสาร บทความ หนังสือ และงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับขบวนการจัดตั้งที่เป็นองค์กรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่พอสมควร (Helbardt, Sascha, 2015) แต่ข้อมูล ข้อเขียน หนังสือและการวิเคราะห์เกี่ยวกับขบวนการปืออาร์เอ็นของ พล.อ.สำเริง ศรีหรั่ง บุคคลที่ถูกตั้งฉายาว่า เจ้าของทฤษฎีปืออาร์เอ็น เป็นชุดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ที่ทำให้เห็นถึงเค้าโครงของความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการปืออาร์เอ็นกับความรุนแรงในบางลักษณะได้ดีขึ้น และ พล.อ.สำเริง ได้ให้สัมภาษณ์เมื่อเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2559 ต่อคำถามของทีมข่าวอิศราที่ว่าระเบิด 7 จังหวัดภาคใต้เป็นฝีมือของปืออาร์เอ็นหรือกลุ่มใด โดยกล่าวว่า “ได้ถามพวกคนเก่าๆ ในขบวนการที่ยังคุ้ยกันอยู่ เขาบอกว่าเหมือนเกือบ 100% โดยเฉพาะทีมหนองจิก จ.ปัตตานี แต่ที่ยังไม่ให้น้ำหนักเกือบ 100% ก็เพราะมีจุดหนึ่งที่ไม่เหมือน คือเชื้อปะทุ และหลอดที่ใช้หุ้มเชื้อปะทุ ไม่เคยเห็นแบบนี้มาก่อนในพื้นที่” (สำนักข่าวอิศรา, 2559)

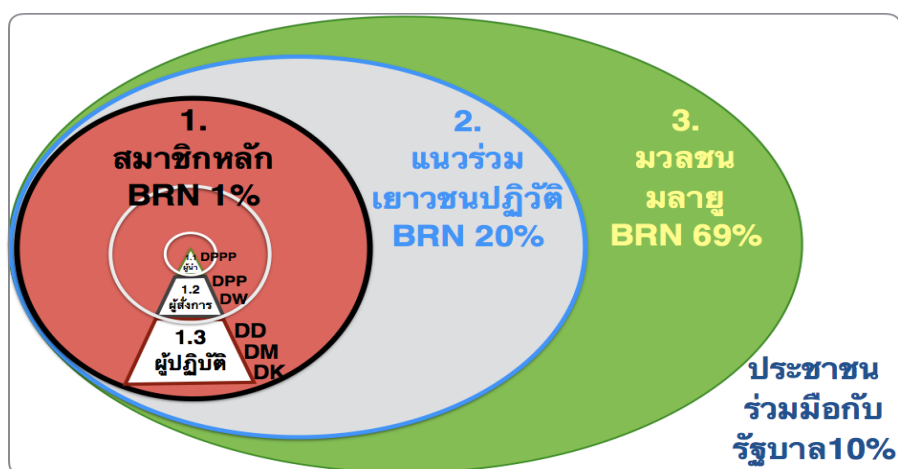
สำหรับ พล.อ.สำเริง ศรีหรั่ง นั้น ปืออาร์เอ็นเป็นขบวนการจัดตั้งที่โครงสร้างเป็นลักษณะแบบผสม (hybrid) และเป็นองค์กรลับ มีลักษณะขององค์กรปฏิวัติด้วยชาตินิยม (Nationalism) ปฏิวัตินิยม (Revolutionary) และอิสลามนิยม (Islamism) ผสมผสานกัน* โดย ชาตินิยม นั้น คือการที่คนมลายูปาตานีต้องต่อต้านสยาม ผู้ยึดครอง ปฏิวัตินิยม นั้น คือการทำสงครามประชาชนสากลหรือการขัดกันด้วยอาวุธ (armed conflict) ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการสันติภาพ (peace process) และ อิสลามนิยม คือ การยึดหลักการอิสลามและศรัทธา เป็นฟิรดูอิน (far-du) ที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ และในปัจจุบัน ยังมีการยกระดับด้าน

* เอกสารของ กอ.รมน. ภาค 4 พ.ศ. 2563

การเมือง การต่างประเทศ และด้านศาสนาเพื่อบรรลุเป้าหมายของขบวนการ แม้ว่าจะไม่แน่ชัดว่าบุคคลในขบวนการทั้งหมดคิดไปในแนวทางเดียวกัน*

ในทางยุทธศาสตร์นั้น ประเมินกันว่าปีอาร์เอ็น ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินการออกเป็น 4 ช่วง (ผู้นำสำคัญของปีอาร์เอ็น กอ.รมน. ภาค 4 สน., (สัมภาษณ์, 2563) ช่วงที่ 1 (2551-2560) เป็นการวางฐานยุทธศาสตร์ในประเทศเพื่อนบ้าน ช่วงที่ 2 (2561-2570) เป็นการจัดตั้งจัดองค์กรแนวร่วมเยาวชนปฏิวัติ และกองกำลังทหารเด็ก ยกระดับงานการเมือง งานการต่างประเทศและศาสนา ช่วงที่ 3 (2571-2575) เป็นการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศและการเจรจาสันติภาพ ช่วงที่ 4 (2576-2580) เป็นการยึดครองและประกาศเอกราช ในด้านสมาชิกของขบวนการแบ่งสมาชิกหลักได้ 3 ระดับ คือ 1) ระดับผู้นำ 2) ระดับสั่งการ และ 3) ระดับปฏิบัติ ซึ่งสมาชิสดังกล่าว ไม่รวมกลุ่มบุคคลที่เป็นแนวร่วมในระดับเยาวชนปฏิวัติ และมวลชนหลายที่สนับสนุนและเห็นอกเห็นใจขบวนการ แต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความรุนแรง (ภาพที่ 1)

BRN และสถานภาพประชากรใน จชต.

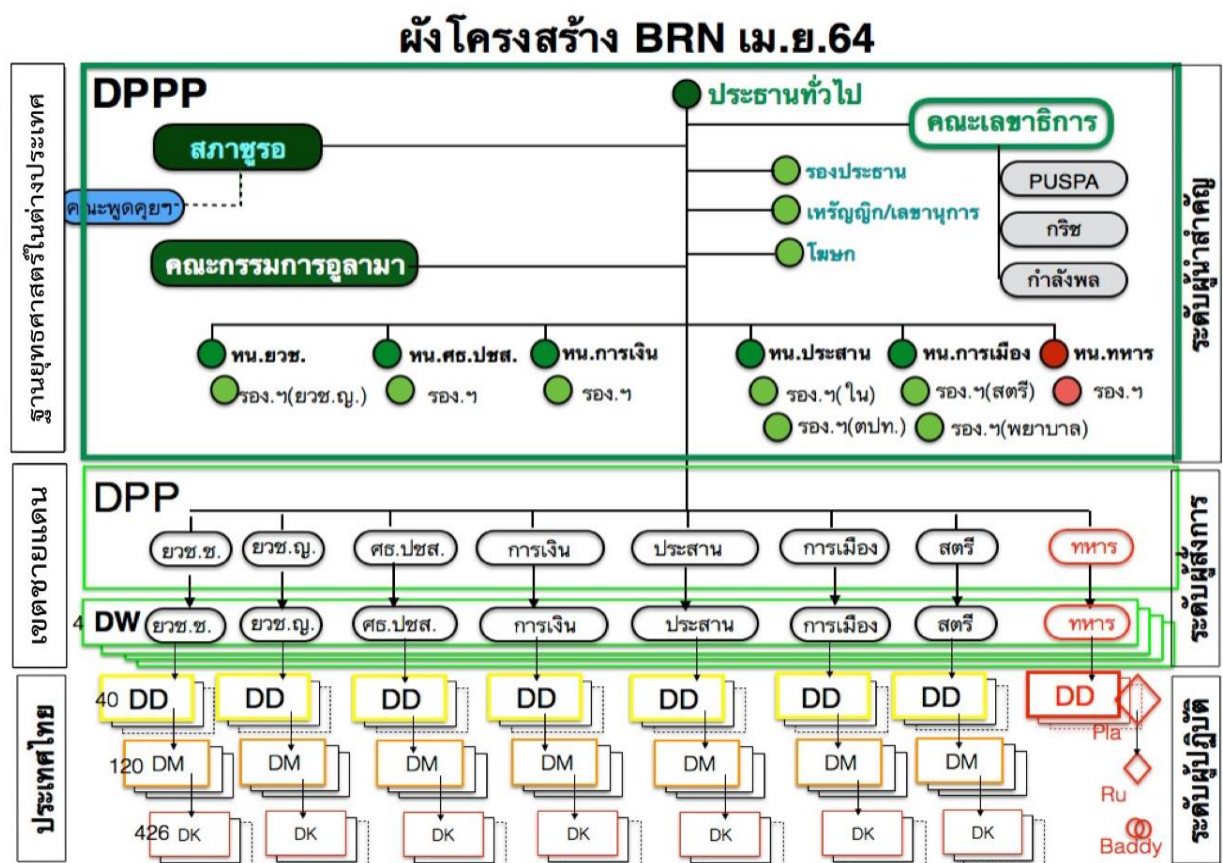
ภาพที่ 1 องค์ประกอบของสมาชิกขบวนการปีอาร์เอ็น

ที่มา: สมาชิกหลักของปีอาร์เอ็นในระดับผู้นำสำคัญที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ (สัมภาษณ์, 2564)

สมาชิกหลักของปีอาร์เอ็นมีลักษณะเฉพาะ 5 ลักษณะ คือ 1) แบ่งส่วนและควบคุมการจัดตั้งโดยมีความเชื่อมโยงกันระหว่างผู้จัดตั้งกับผู้ถูกจัดตั้งในฐานะ ครู-ลูกศิษย์เท่านั้น เช่น สมาชิกหลักเป็นผู้

* เป็นลักษณะโดยทั่วไปขององค์กรลับที่ไม่ได้ติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่องและชัดเจนจะมีความมุ่งหวังแตกต่างกันในระดับบุคคล เป้าหมายของผู้นำสูงสุดอาจไม่ตรงกับผู้นำในระดับอื่น หรือผู้ปฏิบัติการ หรือแนวร่วม

จัดตั้งแนวร่วมเยาวชน โดยไม่ให้เยาวชนทราบถึงความเกี่ยวข้องกับขบวนการ 2) ขยายเครือข่าย โดยใช้ศาสนาและเชื้อชาติเดียวกัน แต่ควบคุมมวลชนด้วยการปลูกจิตสำนึกหรือการข่มขู่ให้กลัว เช่น สมาชิกหลักขยายเครือข่ายเฉพาะคนมลายูและศาสนาอิสลาม เป็นมวลชนลักษณะเห็นอกเห็นใจ 3) รวมศูนย์ที่ระดับผู้นำสำคัญของสมาชิกหลัก ซึ่งประกอบด้วย ประธาน คณะเลขาธิการ คณะที่ปรึกษา/สภาชุรอ และคณะกรรมการอูลามา มีหน้าที่วางยุทธศาสตร์และออกนโยบายในการขับเคลื่อนขบวนการไปสู่เป้าหมาย เรียกว่า สภาก่อการนำ (DPPP) 4) แยกฝ่ายตามภารกิจควบคุมตามสายงานในระดับผู้นำสั่งการ ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายเยาวชนชาย ฝ่ายเยาวชนหญิง ฝ่ายศึกษาประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายประสาน ฝ่ายต่างประเทศ ฝ่ายทหาร ฝ่ายการเมือง ฝ่ายสตรี และ 5) ทีมเล็ก ซึ่งมีความพร้อมและสมบูรณ์ในตัวเอง แต่ละฝ่ายมีทีมงานหลัก งานอำนวยการ และงานสนับสนุน ทำให้เกิดการประสานสอดคล้องในพื้นที่ระดับอำเภอถึงระดับหมู่บ้าน เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ของขบวนการ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 โครงสร้างของขบวนการบีอาร์เอ็น 3 ระดับ ระดับ 1: ผู้นำสำคัญ ระดับ 2: ผู้สั่งการ ระดับ 3: ผู้ปฏิบัติ

ที่มา: สมาชิกหลักของบีอาร์เอ็นในระดับผู้นำสำคัญที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ (สัมภาษณ์, 2564)

พล.อ.สำเร็จ ศรีหะราย คิดว่าการปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของสมาชิกบีอาร์เอ็นหลักนั้น อยู่ในลักษณะปกปิดเป็นสำคัญ คือสมาชิกจะทราบแต่การปฏิบัติ แต่ไม่เห็นขบวนการหรือองค์กรงานหลักของแต่ละฝ่ายก็จะไม่ก้าวท้าวกัน เช่น ฝ่ายเยาวชนชายปฏิบัติงานด้านปลูกระดม (PUSPA) และงานจัดตั้ง (เปอกาเดร) ฝ่ายเยาวชนหญิงปฏิบัติงานด้านสนับสนุน (โลจิสติก) จากเครือข่าย CSOs, NGOs และงานจัดตั้ง (เปอกาเดร) ฝ่ายศึกษาประชาสัมพันธ์ปฏิบัติงานด้านปลูกระดมผ่านทางโซเซียลมีเดียและศาสนา (อุลามา) ฝ่ายการเงินเป็นศูนย์กลางการเก็บเงิน ฝ่ายประสานทั้งในและต่างประเทศ ฝ่ายทหารปฏิบัติงานด้านความรุนแรงเช่น ระเบิด การฝึก การจัดการฐานข้อมูล และศาสนา (อูมิ) ฝ่ายสตรีปฏิบัติงานด้านเด็กกำพร้าและพยาบาลฝ่ายการเมืองปฏิบัติงานด้านทหารบ้าน (กูลอลา) และศาสนา (ฮาวารี) เป็นต้น

ในส่วนที่ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงนั้น เชื่อกันว่าคือฝ่ายทหาร จะรับการสั่งงานตามนโยบายจากองค์กรนำ และนำไปปฏิบัติ โดยผ่านสายงานระดับผู้บังคับการกองกำลัง (ผบ.กกล.) ที่อยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน ไปจนถึง ผบ.กกล.ในพื้นที่ระดับอำเภอ ซึ่งจะมีกำลังอำเภอละ 1 หมวด (พลตง) รวมทั้งหมด 38 หมวด จำนวนประมาณ 1,368 คน โดยแบ่งออกเป็นเขต เช่น เขตที่ 1 ที่ จ.นราธิวาส มีการจัดตั้งกองกำลัง 13 แห่ง ตามเขตอำเภอ รวมจำนวนประมาณ 468 คน เขตที่ 2 ที่ จ.ยะลา มีการจัดตั้งกองกำลัง 8 แห่งตามอำเภอ รวมจำนวนประมาณ 288 คน เขตที่ 3 ที่ จ.ปัตตานี มีการจัดตั้งกองกำลัง 12 แห่ง ตามอำเภอ รวมจำนวนประมาณ 432 คน เขตที่ 4 ที่ จ.สงขลา มีการจัดตั้งกองกำลัง 4 แห่ง ที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล 1 แห่ง รวมจำนวนประมาณ 180 คน โดยการเคลื่อนไหวในพื้นที่ของสมาชิกระดับปฏิบัติ จะมีการวางระบบออกเป็น 3 ส่วน ส่วนกองหน้าจะเป็นฝ่ายเยาวชนและฝ่ายศึกษาประชาสัมพันธ์ ส่วนกองกลางจะเป็นฝ่ายการเงินและฝ่ายประสาน ส่วนกองหลังจะเป็นฝ่ายทหารและการเมือง โดยการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่นั้นเป็นเพียงการรักษาระดับความรุนแรงเพื่อหล่อเลี้ยงสถานการณ์และสนับสนุนยุทธศาสตร์สงครามประชาชนสากลในลักษณะการขัดกันด้วยอาวุธ (armed conflict) ในอนาคต

โดยสรุป จากข้อมูล การประเมินและการวิเคราะห์ดังกล่าว ทำให้สามารถเห็นถึงโครงสร้างของขบวนการบีอาร์เอ็นที่ถูกจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยขบวนการดังกล่าวมีลักษณะขององค์กรลับที่มีการจิจัดเจน มีการแบ่งฝ่ายปฏิบัติ และแบ่งงานกันทำของสมาชิกในระดับต่างๆ ซึ่งยืนยันโดยกลุ่มบุคคลในขบวนการที่ไปเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงในพื้นที่ ทั้งหมดนี้ จึงเป็นประโยชน์ในการตั้งสมมติฐานและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการดังกล่าวกับความรุนแรงได้ง่ายขึ้นและตรงกับเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ อันจะทำให้ในอนาคต การแก้ไขสถานการณ์ พัฒนา เยียวยา ป้องกัน บังคับใช้กฎหมาย เพื่อลดความรุนแรงจะ ทำได้อย่างเหมาะสมและตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น

แนวคิดในเรื่องการต่อต้านความรุนแรงแบบสุดโต่งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

หากยอมรับสมมติฐานที่ว่า ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น มีขบวนการจัดตั้งในลักษณะที่เป็นองค์กรลับที่มียุทธศาสตร์และยุทธวิธีทางการใช้กำลังในการก่อเหตุรุนแรงในบางลักษณะควบคู่ไปกับการดำเนินการในด้านอื่นๆ ที่อาจจะไม่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงแล้ว ก็จะเป็นพื้นฐานที่ทำให้ การศึกษาถึงสาเหตุความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแม่นยำและเที่ยงตรงมากขึ้น ความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ตลอดจนความสัมพันธ์ของสมาชิกในขบวนการที่ไปเกี่ยวข้องกับ ความรุนแรง จะช่วยแยกแยะกลุ่มบุคคลจำนวนต่างๆ ออกได้ว่า ใครเป็นสมาชิกหลักของขบวนการ ใครเป็นแนวร่วม ใครที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง และใครที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ ความรุนแรง อีกทั้งยังสามารถเห็นได้ว่า ใครเป็นผู้ก่อกระทำความรุนแรงในขบวนการดังกล่าวได้ด้วย รวมทั้งผู้ที่มีความความเห็นอกเห็นใจ แต่ไม่ได้เข้าร่วมหรือเกี่ยวข้องกับการก่อเหตุรุนแรง หรือผู้ที่ต้องการดำเนินการในแนวทางสันติ เป็นต้นรวมถึงทำให้เข้าใจ พัฒนาการของความขัดแย้งของกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่มากขึ้นอีกด้วย

ในการวิเคราะห์สาเหตุการก่อเหตุรุนแรงโดยมีขบวนการที่เป็นองค์กรจัดตั้งนั้น สามารถทำได้หลากหลาย และมีแนวคิดหลายประการในการวิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรุนแรงโดยการแยกแยะในระดับโครงสร้างหรือระดับบุคคล ซึ่งจำเป็นจะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงบริบทของความรุนแรงในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน (The Asia Foundation, 2017) ที่ผ่านมามีการศึกษาวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าในแต่ละประเทศมีปัจจัยแตกต่างกันในการเกิดความรุนแรง (Global Terrorism Index, 2015) และในประเทศเดียวกันก็แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่อีกด้วย ปัจจัยที่ทำให้บุคคลหนึ่งกระทำการรุนแรงขึ้นจริงนั้นมาจากสาเหตุที่ซับซ้อน ไม่ได้เกิดขึ้นจากเหตุและผลแบบเส้นตรง หรือ ลักษณะที่ว่าสิ่งหนึ่งเกิดก่อนแล้วเกิดอีกสิ่งหนึ่งตามมาทุกครั้ง และมักเป็นกระบวนการที่มีเหตุปัจจัยที่หลากหลายประกอบกัน (a complex, nonlinear, and multicausal process) (Nafees Hamid, 2017; Rik Coolsaet, 2016)

การวิเคราะห์สาเหตุของความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มุ่งเน้นไปที่ผู้กระทำความรุนแรง จึงควรพิจารณาในทุกระดับ คือ ระดับบุคคลและระดับขบวนการหรือองค์กร* โดยอาจพิจารณาจากปัจจัยบีบบังคับให้กระทำความรุนแรงและปัจจัยปลุกเร้า (push and pull factors) ที่ให้ต้องก่อเหตุรุนแรงในสถานการณ์ในขณะนั้น จึงไม่ใช่เพียงแค่บริบทประกอบ (contextual factors) เช่น ความไม่เป็นธรรม ความไร้ธรรมาภิบาล ไม่มีหลักนิติธรรม การทุจริตของภาครัฐ และเหตุแห่งอาชญากรรม เป็นต้น

* ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าขบวนการตรงข้ามภาครัฐเท่านั้นที่ก่อเหตุรุนแรง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมก็อาจทำให้เกิดความรุนแรงได้ด้วยเช่นกัน

แนวทางในการวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งการก่อเหตุรุนแรงที่ได้รับการยอมรับเป็นสากลแนวทางหนึ่งคือ แนวคิด “การต่อต้านความรุนแรงสุดโต่ง” หรือ Counter Violent Extremism หรือ CVE** อันเป็นหลักการที่ได้รับความนิยมระดับนานาชาติ องค์การสหประชาชาติได้ผลักดันให้ใช้เพื่อแก้ไขปัญหากลุ่มบุคคล หรือปัจเจกชนที่อาจใช้หรือได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรง และส่งเสริมให้ใช้กับมาตรการแทรกแซง (Intervention) ที่มีประสิทธิภาพและประเมินผล (Evaluation) ได้ดีนั้น จะต้องเริ่มจากการระบุกลุ่มเป้าหมาย หรือกลุ่มบุคคลที่ใช้หรือได้รับผลกระทบจากความรุนแรงได้เสียก่อน ซึ่งนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา รัฐบาลของหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศตะวันตกได้ออกมาตรการการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากผู้นิยมความรุนแรงแบบสุดโต่ง (Harris-Hogan, Barrelle, and Zammit, 2015) เช่นใน สหภาพยุโรป (European Union - EU) เมื่อปี ค.ศ. 2004 โดยระบุถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดกลุ่มต่างชาตินักรบรุนแรงสุดโต่งและสมาชิกกลุ่มหัวรุนแรงในภูมิภาค (Sarah Brown, 2015) รัฐบาลยุโรปจึงต้องการตอบโต้การก่อการร้ายด้วยวิธีอื่นนอกเหนือไปจากการปราบปราม เพื่อป้องกันมิให้เกิดความรู้สึกแปลกแยกในหมู่ประชากรมุสลิมในชาติของตน เหตุการณ์ก่อการร้ายในกรุงมาดริดและกรุงลอนดอนได้ทำให้แนวคิด CVE กลายเป็นคำศัพท์มาตรฐานทางการเมืองของสหภาพยุโรป และมีการใช้ศัพท์นี้ในโครงการอื่นๆ อีกจำนวนมาก เช่น โครงการป้องกันผู้นิยมแนวคิดรุนแรงสุดโต่งของสหราชอาณาจักรระหว่างปี 2005 ถึง 2011 ที่ได้ใช้งบประมาณไปถึง 80 ล้านปอนด์ ในโครงการระดับท้องถิ่นเพื่อป้องกันไม่ให้มีการปลูกฝังแนวคิดอิสลาม (มุสลิม) หัวรุนแรง เป็นต้น (Owen Frazer and Christian Nünlist, 2015, pp. 1-4) ต่อมาแนวคิด CVE ได้ยังแพร่หลายออกจากยุโรปไปยังประเทศในภูมิภาคอื่นๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ปากีสถาน (Kristen Schulze, 2008, pp. 8-9) ขณะเดียวกัน ในเยอรมนี นอร์เวย์ และสวีเดน นั้น เน้นไปที่การโน้มน้าวทางอารมณ์และแทรกแซงเพื่อให้เกิดการแยกตัวออกจากกลุ่มสุดโต่งมากกว่าเรื่องอุดมการณ์ (Frank Jansen, 2010)

หัวใจของแนวคิด CVE นั้นคือความเข้าใจและการเข้าไปจัดการ องค์ประกอบหลัก (essential elements) หรือ ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญ (driving factors) หรือ เงื่อนไขนำไปให้เกิดความรุนแรง (condition conducive to the spread of violence/ terrorism) (Its resolution 2178, 2014) ซึ่งอาจจำแนกได้ในหลายรูปแบบ ทั้งที่อยู่ในรูปแบบของสถานการณ์ที่มีผลต่อบุคคล ความประพฤติของบุคคล และทัศนคติของบุคคลที่ก่อความรุนแรงสุดโต่ง จากนั้น ความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นก็ไม่ได้เป็นภาระของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แต่เพียงผู้เดียว แต่ต้องร่วมมือกับทั้งหมดทั้งภาครัฐ ประชาสังคม ชุมชน ที่จะทำให้ทุกๆ คนไม่สนับสนุนการใช้ความรุนแรงสุดโต่ง (หรือที่ทำให้เกิดความเสียหาย) เป็นเครื่องมือสู่ความสำเร็จหรือทางออกของปัญหาอื่นๆ (United Nations General Assembly, 2015; United Nations Development Programme, 2016) และเมื่อ

** “แนวคิดต่อต้านความรุนแรงสุดโต่ง” หรือ “CVE” ซึ่งในบางประเทศนั้น มีชื่อเรียกแตกต่างกันบ้าง เช่น การป้องกันความรุนแรงสุดโต่ง หรือ PVE (Preventing Violent Extremism)

นำเอาหลักการ CVE มาทำการวิเคราะห์หาสาเหตุ หรือ ปัจจัยขับเคลื่อนในระดับบุคคล ที่อยู่ในขบวนการหรือองค์กรแล้ว จะทำให้การวิเคราะห์สาเหตุแห่งความรุนแรงที่มีลักษณะเชิงโครงสร้าง (Structural factors) มีความแม่นยำมากขึ้น เนื่องจากสะท้อนถึงแรงขับที่ก่อให้เกิดการลงมือกระทำความรุนแรงขึ้นจริง มิใช่เพียงแค่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น (United Nations General Assembly, 2015)

นอกจากแนวคิด CVE ที่ได้รับความนิยมแล้ว การค้นหาสาเหตุของความรุนแรงมีการศึกษาวิจัยหรือคำอธิบายอีกมากมาย เช่น การศึกษา Victim Identity Model สำหรับการศึกษามุสลิมในขบวนการหรือองค์กรก่อเหตุรุนแรง พบว่าบุคคลในขบวนการก่อเหตุรุนแรงสุดโต่งมักมีความรู้สึกที่ตัวเองตกเป็นเหยื่อ และบุคคลเหล่านี้มีความขบถยังชั่งใจในการแก้แค้นน้อย และมีโอกาสที่จะใช้ความรุนแรง (สุดโต่ง) ในการแก้แค้นคืนมากขึ้น (Tomlin, 2019)

ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดใดๆ ก็ตามในการอธิบายสาเหตุความรุนแรง ก็ควรจะต้องเข้าใจว่าความรุนแรงนั้นเกิดจากขบวนการที่มีการจัดตั้ง หรือ เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลที่เป็นอิสระ จะต้องแยกให้ออกว่าอะไรคือปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญ อะไรเป็นปัจจัยเสริม และจัดการปัจจัยอย่างเหมาะสม หากมีขบวนการก็จะต้องจัดการกับขบวนการที่มีอยู่ในแต่ละระดับอย่างเหมาะสมด้วย อันจะทำให้การวิเคราะห์ถึงสาเหตุในทางวิชาการและทางปฏิบัติการของผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องมีความแม่นยำและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

บทสรุป

บทความนี้ ชี้ให้เห็นว่าการวิเคราะห์หาสาเหตุของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลายาวนาน และได้ปะทุขึ้นอย่างรุนแรงในช่วงเกือบ 20 ปีที่ผ่านมา จะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของแนวคิดการมีอยู่ของขบวนการจัดตั้งอย่างเป็นระบบ ที่มีลักษณะเป็นองค์กร และมีสมาชิกที่หลากหลาย โดยควรมีข้อเท็จจริงในเรื่องลักษณะของโครงสร้าง เป้าหมายของขบวนการหรือองค์กร การดำเนินการในด้านต่างๆ และสมาชิกในระดับต่างๆ ที่อาจจะไปเกี่ยวข้องกับความรุนแรงในบางลักษณะมาวิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริง แม้ว่าบทความนี้จะไม่ได้สรุปว่าสมาชิกของขบวนการบีอาร์เอ็นทั้งหมดเข้าไปเกี่ยวข้องกับความรุนแรง และมีสมาชิกบางคนเป็นผู้ก่อกระทำความรุนแรงด้วย แต่ข้อมูลเชิงประจักษ์ของการศึกษานี้ ก็ได้ชี้ให้เห็นว่ามีขบวนการจัดตั้งดังกล่าว และมีสมาชิกบางกลุ่มและบางคนอาจจะเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับเหตุการณ์ความรุนแรงในบางพื้นที่และบางลักษณะด้วย ซึ่งหากยอมรับข้อสังเกตดังกล่าวแล้ว แนวทางการศึกษาปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคต ก็ควรจะต้องเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมจากแนวทางเดิม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความแม่นยำและเที่ยงตรงมากขึ้นในการศึกษาหาคำตอบในเรื่องความรุนแรงในพื้นที่ อันจะนำไปสู่แนวทางใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ต่อไป

รายการอ้างอิง

- บุญเอื้อ บุญฤทธิ์. (2556). การก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้กับอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่และพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ. *Kasem Bundit Journal*, 14(2), 54.
- ปกรณ์ พิงเณตร. (2550). 3 ปีปล้นปืนทหารแนวรบภาคใต้ เหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง. วันที่ค้นข้อมูล 16 เมษายน 2562, เข้าถึงได้จาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=47240
- ผู้นำสำคัญของบีอาร์เอ็น กอ.รมน. ภาค 4 สน. (2563, 1 เมษายน). สัมภาษณ์.
- มารค ตามไท. (ม.ป.ป.). *สานฝันปาตานีโดยไม่ใช้ความรุนแรง: การวิเคราะห์จากบทสนทนาเพื่อสร้างจินตนาการใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- รอมฎอน บินจอร์ (2563). *การเมืองของความขัดแย้งชายแดนใต้/ ปาตานี: ทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงความเป็นการเมืองในห้วง 15 ปีของความรุนแรง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี. (2562). *อัลกอริทึมของความแปรปรวนในความรุนแรง 15 ปี ชายแดนใต้/ ปาตานี*. วันที่ค้นข้อมูล 23 สิงหาคม 2564, เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/algorithm-of-violence-in-deep-south/>
- สมาชิกหลักของบีอาร์เอ็นในระดับผู้นำสำคัญที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศในปี พ.ศ. 2564. (2563, 1 เมษายน). สัมภาษณ์.
- สุทธิชัย งามชื่นสุวรรณ. (2563). การศึกษากลไกทางกฎหมายเพื่อการกลับคืนสู่สังคมของกองกำลังติดอาวุธในจังหวัดชายแดนใต้ผ่านการศึกษาเปรียบเทียบกับกลไกของอาเจสและมินดาเนา. ใน *สัมมนาวิชาการชายแดนใต้: พื้นที่ ผู้คน และข้อเสนอเชิงนโยบาย รายงานวิจัยภายใต้ชุดโครงการงานวิจัยประเด็นวิจัยเชิงยุทธศาสตร์จังหวัดชายแดนภาคใต้ (SRI 13)*. วันที่ 8 ตุลาคม 2563, ณ หอประชุมศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สำนักข่าวอิสรา. (2559). *ถาม "พล.อ.สำเร็จ" เจ้าทฤษฎีบีอาร์เอ็น...ให้กี่เปอร์เซ็นต์ไฟได้ขยายพื้นที่*. วันที่ค้นข้อมูล 22 สิงหาคม 2564, เข้าถึงได้จาก https://isranews.org/content-page/67/49311-brn_49311.html
- สำนักข่าวอิสรา. (2564). *17 ปีไฟใต้...ความรุนแรงยังไม่จางหาย สารพัดเหตุร้ายผสมโรง*. วันที่ค้นข้อมูล 22 สิงหาคม 2564, เข้าถึงได้จาก <https://www.isranews.org/article/south-news/south-slide/94729-anniversary.html>

- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2563). คู่มือการประเมินส่วนราชการตามมาตรการปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. วันที่ค้นข้อมูล 23 สิงหาคม 2564, เข้าถึงได้จาก http://www.strategypolice.com/webdatas/download/dl_488.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและนโยบายแห่งชาติ. (2559). นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560-2562. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อรอนงค์ ทิพย์พิมล. (2563). ทบทวนประวัติศาสตร์ปืด (ป) ตานี: มุมมองที่แตกต่างหลากหลาย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- อาคม รามสุวรรณ. (2564). คนไทยยังขับรถแอ่ ทำสถิติอุบัติเหตุบนท้องถนนสูงโด่งนำอันดับ 1 ในเอเชียและอาเซียน. วันที่ค้นข้อมูล 22 สิงหาคม 2564, เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/auto/news/2068299>
- Brown, S. (2015). *On the Front Foot? Preserving Australia's security against the threat posed by returning foreign fighters*. Weston: Australian Defence College.
- Chalermripinyorat, R. (2021). Islam and the BRN's armed separatist movement in Southern Thailand. *Small Wars & Insurgencies*, 32(2021), 1-32.
- Coolsaet, R. (2016). *All Radicalization Is Local: The Genesis and Drawbacks of an Elusive Concept*, Egmont. Brussels: The Egmont Institute.
- Croissant, A. (2005). Unrest in South Thailand: Contours, causes, and consequences since 2001. *Contemporary Southeast Asia: a journal of international and strategic affairs*, 27(1), 21-43.
- Frazer, O., & Nünlist, C. (2015). The Concept of Countering Violent Extremism (CVE). *CSS Analysis in Security Policy*, 183(2015), 1-4.
- Global Terrorism Index. (2015). *Measuring and Understanding the Impact of Terrorism*. Sydney, New York and Mexico City: IEP.
- Hamid, N. (2017). "What Makes a Terrorist?" *blog post, New York Review of Books*. Retrieved August 23, 2017, from <http://www.nybooks.com/daily/2017/08/23/what-makes-a-terrorist/>
- Harris-Hogan, S., Barrelle, K., & Zammit, A. (2015). "What is countering violent extremism?" Exploring CVE policy and practice in Australia. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 8(1), 6-24.
- Helbardt, S. (2015). *Deciphering Southern Thailand's Violence: Organization and Insurgent Practices of BRN- Coordinate*. Singapore: ISEAS.

CHAPTER 5

- Its resolution 2178. (2014). *on stemming the flow of foreign terrorist fighters (FTFs), the Council underscores that countering violent extremism (CVE) is an “essential element” in addressing the threat to international peace and security posed by FTFs*. Retrieved August 23, 2021, from [https://www.un.org/securitycouncil/ctc/content/countering-violent-extremism-and-terroristnarratives#:~:text=In%20its%20resolution%202178%20\(2014,and%20security%20posed%20by%20FTFs](https://www.un.org/securitycouncil/ctc/content/countering-violent-extremism-and-terroristnarratives#:~:text=In%20its%20resolution%202178%20(2014,and%20security%20posed%20by%20FTFs)
- Jansen, F. (2010). *Aussteigerprogramme Soll Gegen Radikale Islamisten Helfen*. Retrieved August 6, 2018, from https://m.tagesspiegel.de/politik/verfassungsschutzbericht-aussteigerprogramm-soll-gegen-radikale-islamisten-helfen/1864938.htm?utm_referrer=https%3A%2F%2Fduckduckgo.com%2F
- Schulze, K. (2008). Indonesia's Approach to Jihadist Deradicalisation. *CTC Sentinel 1*, 8(2008), 8-9.
- The Asia Foundation. (2017). *Countering Violent Extremism in Asia: The Role of Development Assistance*. San Francisco: The Asia Foundation.
- Southern News Center. (2020). *16 Years of Southern Fire*. Retrieved January 4, 2020, from <https://www.isranews.org/content-page/67-south-slide/84129-sixteen.html>
- Tomlin, J. K. (2019). *The Victim Identity Model: The Pathology of Apithological Organized Collective Violent Conflict*. PhD diss., National American University.
- United Nations. (2020). *A New Era of Conflict and Violence*. Retrieved August 22, 2021, from <https://www.un.org/en/un75/new-era-conflict-and-violence>
- United Nations Development Programme. (2016). *Preventing Violent Extremism Through Promoting Inclusive Development, Tolerance and Respect for Diversity*. New York: UNDP.
- United Nations General Assembly. (2015). *Plan of Action to Prevent Violent Extremism: Report of the Secretary-General, A/70/674 (December 24, 2015)*. Retrieved August 23, 2021, from <http://undocs.org/en/A/70/674>